

دنيا dènia

1000
anys
**taifa
de Dénia**
1013-1015

Departamento de Filologías Integradas
Departament de Filologies Integrades

Àrea de Estudis Àrabs e Islàmicos
Àrea d'Estudis Àrabs i Islàmics

AJUNTAMENT DE DÉNIA
Cultura

UNIVERSITAT D'ALACANT
UNIVERSIDAD DE ALICANTE
Facultat de Filosofia i Lletres
Facultad de Filosofía y Letras

Congrés Internacional
LA TAIFA DE DÉNIA. 1.000 ANYS.
DÉNIA, UNA FLORÈNCIA DEL SEGLE XI
DÉNIA. Del 21 al 23 de gener de 2015

Organitza:

Estudis Àrabs i Islàmics, Departament de Filologies Integrades UA

M. I. Ajuntament de Dénia. Cultura

Instituto Alicantino de Cultura "Juan Gil-Albert"

Facultat de Filosofia i Lletres, Universitat d'Alacant

Coordinadors/Directors:

Francisco FRANCO-SÁNCHEZ i Josep A. GISBERT SANTONJA

Lloc:

Sessió inaugural: Casa Consistorial. Ajuntament de Dénia

Sessions matinals: Castell de Dénia. La Sala

Sessions de vesprada 21 i 23: Casa Consistorial. Ajuntament de Dénia

Sessions de vesprada 22: Castell de Dénia. La Sala

LES RAONS PER A CELEBRAR UN CONGRÉS

A Dénia, des de juliol de 2013, celebrem els Mil Anys de la vinguda de Muğāhid al-‘Āmirī مجاهد العامري i la fundació d’una saga de governants i d’un regne, dels quals Dénia fou seu i epicentre. Durant bona part del segle XI, el estat independent conegut com la Taifa de Dénia gaudí d’un territori extens. Abastava les comarques meridionals valencianes, a més del control territorial que, com fletxes, s’endinsava per terres d’Albacete i de Jaén.

El més transcendent d’aquests anys daurats fou la projecció mediterrània que assolí Dénia quan Muğāhid conquerí les illes Balears i les Pitiüses, que s’incorporarien durant més de mig segle al regne de Dénia, així com les costes de l’illa de Sardenya, els anys 1015-1016.

Aquestes celebracions del Mil·lenari, en que commemorem 1.000 anys del naixement del regne de Dénia, compten amb la coordinació del Departament d’Arqueologia i Museus, així com amb l’impuls i el patronatge de la Regidoria de Cultura del M. I. Ajuntament de Dénia, a més de la participació activa de les institucions culturals i acadèmiques del territori.

Al voltant d’aquesta data i durant gairebé dos anys, des de juliol del 2013, hem tingut i tenim l’oportunitat històrica de celebrar els 1.000 anys de la fundació del regne de Dénia pel governador del califat, i després raís

Muğāhid al-‘Āmirī. Celebrar el floriment de Madīnat Dāniya مدينة دانية com a seu d'un regne que, en poc temps, amb un estol enlluernador de navilis, potser provinents de la segmentació de l'estol del califat, conqueria les illes orientals d'Al-Andalus: les Balears, amb Madīnat Mayūrqa, i les Pitiüses, amb Yabisa. Alhora, Muğāhid feia efectiva la conquesta de Sardenya; un fet efímer però transcendent davant l'adversitat de les potents repúbliques italianes de Gènova i Pisa.

Muğāhid al-‘Āmirī, el seu grup i les seues gents, després de la *fitna* (guerra civil), encetaven un periple per Šarq (o est d') Al-Andalus, on Elota, de localització encara incerta, i la ciutat de València, serien algunes de les postes i aturades que, del seu itinerari, ens destil·len les fonts.

Sols el 1014, amb la proclamació del califa Al-Mu‘ayṭī المعيطي, tenim constància inequívoca i clara de la presència de Muğāhid a Dénia; de l'inici del seu govern amb la nostra ciutat com a seu. Això és el que ens esbrinen les més recents investigacions. I els anys 1015 i 1016 serien els d'expansió territorial del regne arreu la Mediterrània. La mort de Muğāhid esdevenia l'any 1044-1045.

El seu fill, ‘Alī Ibn Muğāhid إقبال الدولة مجاهد علي بن مجاهد, amb e títol de *lqbāl ad-Dawla*, seria el successor, després de fets ombrívols i de sang amb el seu germà Ḥassan, que havia estat un temps elegit per succeir el pare.

Muğāhid i el seu fill ‘Alī crearen al seu voltant una cort potent d’intel·lectuals, on destacaren, entre d’altres, poetes com Ibn Sīda al-Mursī (m. 458/1066) el cego, Abū l-Şalt Umayya (1067-1134), o Ibn Darrāğ al-Qaşṭallī (958-1030). La protecció dels raís de Dénia els permetria una vida digna al caliu de les lletres i de la cultura que envoltava aquests personatges paradigmàtics, ahora braus guerrers i homes cultes i savis. Just ara coneixem més de cent personatges relacionats amb Madīnat Dāniya, amb un elenc de cadis, alts funcionaris, homes de lletres i de ciències.

L’avanç de la investigació i el coneixement de les fonts àrabs i dels personatges vinculats a la Dénia andalusina ha estat prodigiós el darrer segle; una recerca que iniciaren personatges emblemàtics com el sicilià Michele Amari, el mallorquí Álvaro Campaner i Fuentes, el denier Roc Chabás i els valencians Julián Ribera, o Francisco Pons Boigues a les acaballes del segle XX, amb l’essencial aportació de *La Taifa de Denia* de Maria Jesús Rubiera en l’any 1985. Passats ja 30 anys d’aquesta edició, en aquest congrés voldrien rendre homenatge a la figura de la professora Rubiera per les seues aportacions per al coneixement de la taifa de Dénia i de les Marines a l’època andalusina.

Són, però, els fruits de l’arqueologia els estels més enlluernadors d’aquest esdeveniment històric. Un mètode nouvingut, una forma nova de treballar la història, que ja compta amb un quart de segle de pràctica al nostre subsòl, ric en història i en descobertes, ha fet que hui comptem amb

dades, obra (un tresor), i amb recursos que permeten dibuixar i escriure la història de la ciutat; de les muralles, de l'urbanisme, de les arquitectures, de l'organització de l'espai urbà.

Tanmateix, les empremtes de vida quotidiana en la medina andalusina que les excavacions arqueològiques descobreixen dia a dia, transcendiran per molts anys, oferint una imatge vera i clara de l'esdevenir d'una ciutat mediterrània que generà i visqué anys daurats de vincles, connexions, gestes, fets, relacions i intercanvis, amb ports i medines del Magrib, amb Alexandria i amb l'Orient Llunyà.

Una història nostra que cal, des d'un ventall de perspectives ample, conèixer, afavorir, lloar, descobrir. Cal, a més a més, fer-la transcendir i que retornés, de bell nou, als escenaris, a les geografies i a les ciutats que, mil anys enrere, sentiren l'alè bregós de Muğāhid al-Āmirī, i/o les veles i els vents dels navilis noliejats pels mercaders de مدينة دانية Madīnat Dāniya.

LAS RAZONES PARA CELEBRAR UN CONGRESO

En Dénia, desde julio de 2013, celebramos los Mil Años de la venida de Muÿāhid al-‘Āmirī مجاهد العامري y la fundación de una saga de gobernantes y de un reino, de los cuales la ciudad de Dénia fue sede y epicentro. Durante buena parte del siglo XI, el estado independiente conocido como la Taifa de Dénia disfrutó de un territorio extenso. Alcanzaba las comarcas meridionales valencianas, además del control territorial que, como flechas, se adentraba por tierras de Albacete y de Jaén.

Lo más trascendente de estos años dorados fue la proyección mediterránea que logró Dénia cuando Muÿāhid conquistó las islas Baleares y las Pitiusas, las cuales se incorporarían durando más de medio siglo al reino de Dénia, así como las costas de la isla de Cerdeña, en 1015-1016.

Estas celebraciones del Milenario, en que conmemoramos 1.000 años del nacimiento del reino de Dénia, cuentan con la coordinación del Departamento de Arqueología y Museos, así como con el impulso y el patronazgo de la Concejalía de Cultura del M. I. Ayuntamiento de Dénia, además de la participación activa de las instituciones culturales y académicas del territorio.

En torno a esta fecha y durante casi dos años, desde julio del 2013, hemos tenido y tenemos la oportunidad histórica de celebrar los 1.000 años

de la fundación del reino de Dénia por el gobernador del califato, luego arráez Muḡāhid al-‘Āmirī. Celebramos el florecimiento de Madīnat Dāniya مدينة دانية como sede de un reino que, en poco tiempo, con una deslumbrante flota de navíos, quizás provenientes de la segmentación de la flota del califato, conquistaba las islas orientales de Al-Andalus: las Baleares, con Madīnat Mayūrqa, y las Pitiusas, con Yabisa. A la vez, Muḡāhid hacía efectiva la conquista de Cerdeña; un hecho efímero pero trascendente ante la adversidad de las potentes repúblicas italianas de Génova y Pisa.

Muḡāhid al-‘Āmirī, su grupo y sus gentes, después de la *fitna* (guerra civil), comenzaban un periplo en el Šarq (o este de) Al-Andalus, en el que Elota, de localización todavía incierta, y la ciudad de Valencia, serían algunas de las postas y paradas en su itinerario, según nos destilan las fuentes.

En el 1014, con la proclamación del califa Al-Mu‘ayṭī المعيطي, tenemos constancia inequívoca y clara de la presencia de Muḡāhid en Dénia y del inicio de su gobierno con nuestra ciudad como sede. Esto es el que nos esbozan las más recientes investigaciones. Y en 1015 y 1016 serían los de expansión territorial del reino por todas partes la Mediterránea. La muerte de Muḡāhid acontecía en 1044-1045.

Su hijo, ‘Alī Ibn Muḡāhid إقبال الدولة علي بن مجاهد, con el título de *Iqbāl al-Dawla*, sería su sucesor, después de hechos sombríos y de sangre con su hermano Ḥassan, que había sido un tiempo elegido para suceder el padre.

Muḡāhid y su hijo ‘Alī crearon en su entorno una corte potente de intelectuales, donde destacaron, entre otros, poetas como Ibn Sīda al-Mursī (m. 458/1066) el ciego, Abū l-Ṣalt Umayya (1067-1134), o Ibn Darrāy al-Qaṣṣallī (958-1030). La protección de los arráeces de Dénia les permitió vivir dignamente dedicados a las letras y a la cultura, en el entorno de la corte de estos personajes paradigmáticos, a la vez bravos guerreros y hombres cultos y sabios. Justo ahora conocemos más de cien personajes relacionados con Madīnat Dāniya, con un elenco de cadíes, altos funcionarios, hombres de letras y de ciencia.

El avance de la investigación y el conocimiento de las fuentes árabes y de los personajes vinculados en la Dénia andalusí ha sido prodigioso el último siglo; una búsqueda que iniciaron personajes emblemáticos como el siciliano Michele Amari, el mallorquín Álvaro Campaner i Fuentes, el dianense Roque Chabás y los valencianos Julián Ribera, o Francisco Pons Boigues en las postrimerías del siglo XX, con la esencial aportación de *La Taifa de Denia* de Maria Jesús Rubiera en el año 1985. Pasados ya 30 años de esta edición, en este congreso queremos rendir homenaje a la figura de la profesora Rubiera por sus aportaciones para el conocimiento de la taifa de Dénia y de las Marines en la época andalusí.

Pero son los frutos de la arqueología las estrellas más deslumbrantes de este acontecimiento histórico. Un método recién llegado, una forma nueva de trabajar la historia, que ya cuenta con un cuarto de siglo de desarrollo en nuestro solar, rico en historia y en descubrimientos, ha hecho que hoy contemos con datos, obra (un tesoro), y con recursos que permiten dibujar y escribir la historia de la ciudad; de las murallas, del urbanismo, de las arquitecturas, de la organización del espacio urbano.

Aun así, las improntas de vida cotidiana en la medina andalusí que las excavaciones arqueológicas descubren día a día, trascenderán por muchos años, ofreciendo una imagen clara del devenir de una ciudad mediterránea que generó y vivió años dorados de vínculos, conexiones, gestas, hechos, relaciones e intercambios, con puertos y medinas del Magreb, con Alejandría y con el Lejano Oriente.

Es esta historia nuestra, desde un amplio abanico de perspectivas, la cual es necesario conocer, favorecer, alabar, descubrir. Hace falta, además, hacerla trascender y que retorne, nuevamente, a los escenarios, a las geografías y en las ciudades que, mil años atrás, sintieron el aliento impetuoso de Muÿāhid al-‘Āmirī, y/o las velas y los vientos de los navíos fletados por los mercaderes de مدينة دانية Madīnat Dāniya.

PROGRAMA

DIMECRES, 21 DE GENER

19:30 hores.

ACTE INAUGURACIÓ DEL CONGRÉS

Casa Consistorial. Sala de Plenaris

Representants de les entitats organitzadores: Universitat d'Alacant, Instituto Alicantino de Cultura Juan Gil-Albert i M. I. Ajuntament de Dénia

A continuació: **20:00** h.

Ponència inaugural.

Dénia, una taifa mediterrània. Una semblança de Muyàhid l'Amirí i del seu fill Alí

Guillem ROSSELLÓ-BORDOY

Exdirector Museu de Mallorca

DIJOUS, 22 DE GENER

9:30 hores.

Dénia en la geografia y en la cartografía árabe medievales y su papel en el comercio Mediterráneo

Francisco FRANCO-SÁNCHEZ

Catedrático de Estudios Árabes e Islámicos, Universitat d'Alacant

10:15 hores

Les relacions de la Taifa de Dénia amb els regnes cristians de l'entorn mediterrani

Mercè VILADRICH I GRAU

Catedràtica d'Estudis Àrabs i Islàmics, Universitat de Barcelona

11:00 hores. Coffe-Break

11:45 hores.

La epístola de an-Namiri: una llamada a la unión en tiempos de Taifas

Eva LAPIEDRA GUTIÉRREZ

Profesora de Estudios Árabes e Islámicos, Universitat d'Alacant

12:30 hores.

El acuerdo entre el obispo Guislabert de Barcelona y 'Alī Ibn Muḡāhid y la ordenación de la iglesia Valentina (1238-1246)

Juan MESA SANZ

Degà de la Facultat de Filosofia i Lletres, Catedràtic Interí de Filologia Latina, Universitat d'Alacant

13:15 hores.

Umayya Ibn 'Abd al-'Azīz Ibn Abī l-Ṣalt al-Dānī al-Iṣbīlī (1067- 1134) y el pensamiento generado en la taifa de Dénia

Josep PUIG MONTADA

Catedrático de Estudios Árabes e Islámicos, Universidad Complutense de Madrid

14:00 hores.

Debat

14:15 hores.

Dinar

16:00 hores.

Activitat:

LES SET PORTES DE L'ALCASSABA DE MADĪNAT DĀNIYA

MUSEU ARQUEOLÒGIC. Sales al-Andalus

Visita guiada

18:30 hores.

La crema de la intel·lectualitat en la Denia del segle XI: Ibn Sidah y otros

Alfonso CARMONA GONZÁLEZ

Catedrático de Estudios Árabes e Islámicos, Universidad de Murcia

19:45 hores.

La Taifa de Denia y sus monedas: ¿Una ventana al Mediterráneo?

Alberto CANTO GARCÍA

Profesor de Numismática islámica y Arqueología, Universidad Autónoma de Madrid

DIVENDRES, 23 DE GENER

10:00 hores.

Madīnat Dāniya en el segle XI. Topografia i arqueologia

Josep A. GISBERT SANTONJA

Director. Museu Arqueològic de la Ciutat de Dénia.

10:45 hores.

Yabisa, Eivissa, en els segles XI i XII. Topografía y arqueología

Rosa GURREA BARRICARTE y ÁNGELES MARTÍN PARRILLA

Ajuntament d'Eivissa. Àrea de Patrimoni

11:30 hores. Cofee-Break

12:00 hores.

Madīnat Mayūrqa, Palma de Mallorca, en el segles XI i XII. Topografia i arqueologia

Magdalena RIERA FRAU

Ajuntament de Palma. Servei d'Arqueologia

12:45 hores.

Arqueologia urbana andalusí en Dénia. 25 Anys.

Josep A. GISBERT SANTONJA i Maria **Assumpció SENTÍ RIBES**. Servei Municipal d'Arqueologia de Dénia

13:30 hores.

La ciencia en la taifa de Denia: Ibn al-Şaffār y Abū al-Şalt

Maravillas AGUIAR AGUILAR

Profesora de Estudios Árabes e Islámicos, Universidad de La Laguna.

14:15 hores.

Debat

14:45 hores.

Dinar

16:30 hores.

Activitat:

L'EPICENTRE I EL GRAN RAVAL DE MADĪNAT DĀNIYA.

Un passeig pel centre històric i la façana marítima de Dénia.

Visita guiada.

18:30 hores.

La conquista della Sardegna da parte Muyàhid, principe di Dénia.

Storiografia e testimonianze archeologiche della presenza islamica in Sardegna

Fabio PINNA

Università degli Studi di Cagliari. Dipartimento di Storia, Beni Culturali e Territorio

19:30 hores.

Literatura en la taifa de Dénia

Teresa GARULO

Catedrática de Estudios Árabes e Islámicos, Universidad Complutense de Madrid

ACTE DE CLOENDA DEL CONGRÉS.

